

прийомів виражає негативне ставлення автора до явищ, сутність яких сама по собі є негативною [3; 148].

Саме гумористичні тексти дають змогу подолати негативні наслідки антиінтелектуального характеру масової культури суспільства споживачів. Таким чином, можна припустити їхню здатність відновлювати порушені зв'язки між особистісною і соціокультурною сферами людського існування. На нашу думку, Донліві репрезентує деестетизацію зла через призму поведінки протагоніста роману Себастьяна Денджерфілда, оскільки у реципієнта його вчинки викликають не захоплення, а глузливий сміх, що вказує на безглуздість зла, а не на його аморальність, яка й так є очевидною.

Отже, деестетизація зла у романі робить обвинувачення в імморалізмі, антисистемності та негативності поетики є безпідставними, оскільки Донліві встає на захист системи традиційних духовних цінностей, які опинилися в стані глибокої кризи. У свою чергу використання позитивної символіки, протагоніста (який одночасно виконує роль трікстера) та фундаментально щаслива енергетика роману дають змогу говорити про позитивність поетики роману «Рудий».

Література:

1. Денисова Т. Н. Роман і романісти США ХХ століття / Тамара Наумівна Денисова. – К. : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1990. – 363 с.
2. Керлот Хуан Едуардо. Словарь символов / Керлот Хуан Едуардо. – М. : «REFL-book», 1994. – 608 с.
3. Лаврентьев А. И. «Черный юмор» в американском романе 1950–1970-х гг. : дис. ...кандидата филол. наук : 10.01.03 / Александр Иванович Лаврентьев. – М. : РГБ, 2003. – 169 с.
4. Лало А. Е. Томас Пинчон и его Америка. Загадки параллели, культурные контексты / Алексей Евгеньевич Лало. – Мн. : РИВШ БГУ, 2001. – 268 с.
5. Diel Pail. Le Symbolisme dans la mythologie ggresque / Diel Pail. – Paris, 1952.
6. Donleavy James Patrick. The Ginger Man / Donleavy James Patrick. – N.-Y. : Grove press. – 1975. – 347 p
7. Douglass M. Davis. The World of Black Humor: an Introductory Anthology of Selections and Criticism / Douglass M. Davis. – N.-Y. : E. P. Dutton & Co., Inc. – 1967. – 350 p.
8. Masinton Charles G. J. P. Donleavy. The style of his sadness and humor / Masinton Charles G. – Ohio : Bowling Green University Popular Press.– 1975. – 74 p.

The Novel of J. P. Donleavy «The Ginger Man»: Negative or Positive Poetics

The article deals with the problems of negative and positive poetics in J. P. Donleavy's novel «The Ginger Man». The contradictory positions of different scholars are analyzed. The conclusion is made about the dominance of extremely positive energy in the novel.

Оксана Заїковська (Черкаси)

ПРОБЛЕМАТИКА АПОКАЛІПСИСУ У ТВОРЧОСТІ КАНАДСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ДУГЛАСА КОУПЛЕНДА

Література кожної країни на зламі тисячоліть намагається переосмислити свої власні здобутки та перспективи подальшого розвитку. На сучасному етапі Канада надає великі можливості літературознавцям вивчати особливості національної літератури. Незважаючи на те, що література цієї країни пройшла нелегкий шлях до виявлення своєї самобутності, вона характеризується поєднанням старого та нового, продовженням традиції та її запереченням, постійністю та мінливістю. Недавно завершений процес національного становлення та

збережена поліетнічна структура відображають мультикультуралізм, який виступає постколоніальним явищем у межах постмодернізму. Канадський постмодернізм має свою специфіку, яка віддзеркалена у художній творчості сучасних канадських письменників, зокрема культового представника свого часу Дугласа Коупленда, місією якого стає відображення духу епохи нового інформаційного суспільства. У центрі уваги його творчості – зміна парадигми цінностей, загострене відчуття індивідом багатьох суперечностей періоду кінця ХХ століття та конфлікт особистості, який набуває різноманітних форм. Звернена до масового читача творчість письменника втілює конфліктні настрої зазначеного періоду, що виявилися у відсутності суворо заданих параметрів сюжету та у відносній незв'язності тексту з елементами гіпертексту. Дослідження творчості Дугласа Коупленда у контексті літературно-естетичних надбань кінця ХХ – початку ХХІ століття дозволяє визначити роль і значення цього письменника у формуванні сучасної літератури Канади.

Актуальність дослідження обумовлена прагненням сучасних письменників, Дугласа Коупленда зокрема, пояснити причини внутрішньої кризи, співвіднесеної з глобальною кризою цивілізації та знайти шляхи її подолання. Предметом дослідження є проблематика Апокаліпсису, відображена в сучасній канадській літературі, і яка є результатом глобальної соціальної та естетичної кризи. Об'єктом дослідження є творчість канадського письменника Дугласа Коупленда, зокрема твори «Доки подруга в комі» (*Girlfriend in a Coma*, 1998), «Життя після Бога» (*Life After God*, 1994), «Планета шампуню» (*Shampoo Planet*, 1992) та «Раби Майкрософта» (*Microserfs*, 1995). Розвідка має на меті визначити особливості проблематики Апокаліпсису у творчості Дугласа Коупленда.

Поняття постмодернізму ґрунтується на категоріях, розроблених його теоретиками – французькими постструктуралістами та американськими деконструктивістами. Жан Франсуа Ліотар визначає постмодернізм як «стан культури після трансформації, який виражає недовіру до метаповіддю». Під метаповіддю він розуміє успадковані від попередніх епох універсалії західної культури, які утворюють основу всіх її систем знань (філософії, релігії, науки, мистецтва). Одне із завдань філософії та мистецтва постмодернізму – реконструкція цих універсалій, серед яких основою пізнання світу є раціоналізм (розмежування наукового та художнього способів пізнання; віра у неминучість лінійного історичного прогресу, яка дає підґрунтя поділяти культури на більш та менш розвинуті). Нова культурна парадигма, на думку Павла Єжова, намагається заперечити універсальність цих ідей та довести їхню гендерну, політичну та класову обумовленість. Згідно з теоретиками постструктуралізму та постмодернізму, будь-яке знання – лише «один варіант» інтерпретацій світу, який вимагає інтерпретації, бо завжди існує у вигляді текстів, схожих на твори художньої літератури. Тому на зміну універсальним узагальненням приходять поняття маргінальності та розбіжності, враховуючи можливість існування багаточисленних та рівноправних інтерпретацій світу у залежності від досвіду індивіда та положення у культурному просторі. Постмодернізм нічого не стверджує і нічого ґрунтовно не заперечує, оскільки його прибічники розуміють власну обумовленість культурними цінностями попередньої епохи. Основна риса мистецтва постмодернізму – саморефлексія, а основний інструмент – іронія чи самоіронія. Ситуація постмодернізму протягом останнього десятиліття ХХ століття визначається двома поглядами: про його смерть та його продовження.

У 1990-х роках ХХ століття відбувається своєрідний компроміс між постмодернізмом і реалізмом, що обумовлює існування неокласичних модифікацій останнього. Авторитетні філософські установки стають неефективними і знаменують вичерпаність епохи постмодернізму та вказують на його захід [5; 10]. Ганна Мережинська визначила ряд застарілих принципів, які стали неприйнятними у нових культурних умовах, а саме: 1) заперечення деконструкції та гуманістичних цінностей; 2) непродуктивність стратегії нівелювання культурних соціальних орієнтирів; 3) існування реальності та можливості її досягнення; 4) відмова від симулякра та реконструкція вихідного змісту тексту; 5) повернення суб'єкта [4; 37–38]. Суголосна з нею Тетяна Тернова: «визначальною рисою нової епохи стає подолання деструкції, а саме, молоді та радикальні письменники пишуть про недостатність гармонії та моральності» [7;142].

Зміщення постмодерністської парадигми відбувається в умовах соціальних катаклізмів та зрушень у всіх аспектах життя, при цьому свідомість людини переполює передчуття катастрофи, кінця світу, Апокаліпсису, того, що соціологи називають «мілленаризмом». Історія сприймається як фатальний процес, людство підкорюється долі та передчуває неминучість кінця. Герман Ділігенський називає цей період кризою техногенної цивілізації. На його думку, головна мета техногенної цивілізації – постійне накопичення матеріальних благ завдяки поновленню технічних систем. За таких умов люди і соціальна організація відносин перетворюється у функцію та засіб ефективної економічної діяльності. Мобілізація активності та орієнтація на волю дій спонукає до покращання свого матеріального та правового статусу [1; 35].

Ділігенський вказує на існування рис, що знаменують кризу техногенної цивілізації. До них належать загострення екологічної кризи, як результат матеріального збагачення за рахунок експлуатації природи, пріоритет групових інтересів (державних чи національних) над загальнолюдськими, винахід і поширення зброї масового знищення та криза мети і мотивів, які формували цілісність цивілізації. Криза сенсу існування пояснюється збільшенням ступеня свободи та поглиблюється кризою цивілізації і апокаліптичними передчуттями.

Апокаліптичні настрої виражаються запровадженням публіцистичного стилю у художню оповідь, тому що художнє слово здається ненадійним та багатозначним. Існує соціально-історична та релігійна інтерпретації апокаліпсису. Згідно з соціально-історичною інтерпретацією, гріхи трактуються як соціально-історичні помилки людства, і в межах реальності відбувається розплата окремих індивідів. З релігійного погляду, гармонія не може бути реконструйована, і тому цивілізація підійшла до кінця. Тетяна Тернова звертає увагу на те, що у постмодернізмі Апокаліпсис позбавлений духовної проблематики та стає інтригою. «Апокаліпсис є не кінцем, а початком нового світу, де панує спокій та гармонія» [7; 143–153].

Склалася думка, що у постмодерністів немає концепції особистості. Людина сприймається як антиособистість. Існування цілісності особистості носить проблемний характер, коли предметом осмислення є нестабільність та хаос. У постмодерністській інтерпретації людина перетворюється у «негативне середовище», «випадковий механізм», «фрагментарну людину», «людину у мінусовій системі координат». Така інтерпретація місця людини у Всесвіті привела, на думку Наталії Ліхіної, до філософії антропологічного песимізму, який обумовлений усвідомленням того, що людина недосконала, але саме розуміння цього дає надію на подолання протиріч людської природи. Протиріччя людської особистості в літературі постмодернізму доведені до логічного кінця [3; 9]. Людина створює безпечну зону, яка дає змогу бачити себе збоку, так зване позаіснування, що може привести до Смерті. Безпечне середовище людської особистості має різні способи вираження: ескапізм, відчуження, втеча у паралельні світи, відчуття абсурдності, прагнення до Абсолюту, до Порожнечі, з якою зливаються та в якій розчиняються [3; 11]. Принцип заперечення реальності ілюструється у формі своєрідного духовного ескапізму та втечі від реальності. На думку Наталії Ліхіної, такі форми можуть бути різними: 1) смерть або пограничний стан, життя після смерті; 2) містико-фантастичний стан та відчуття героя; 3) віртуальна реальність у світі комп'ютерної гри; 4) викривлення часу і простору; 5) добровільна чи насильницька ізоляція; 6) життя без сенсу та мети [3; 31].

За таких умов місією письменника стає, з одного боку, служіння суспільству та вираження його заповітних мрій, а з іншого – зображення негативних реалій життя, прагнення показати недієвість життєвих принципів та цінностей і окреслити шляхи подолання кризових ситуацій, при цьому кожна країна має свою власну специфіку в залежності від історичного розвитку.

Дуглас Коупленд народився в сім'ї канадських емігрантів на військовій базі НАТО в Баден-Солінджер. Його батьки емігрували до Німеччини, намагаючись «втекти від минулого та звільнити дітей від ярма історії». Він вивчав скульптуру в Канаді (Ванкувер), Японії та Італії, два роки вивчав бізнес у Токіо, де потім і працював. Але для такої різносторонньої особистості цього було замало, і він повернувся до Ванкувера, де став письменником. Успішний промисловий дизайнер відчув недовершеність свого покоління та почав розповідати про своїх друзів на сторінках популярних журналів. Його розвідки користувалися такою популярністю, що невдовзі він отримав пропозицію написати документальну книгу про покоління, яке бажало залишатися «великим невідомим». Результат був непередбачуваним – письменник зник на деякий час, а потім повернувся уже культовим та всюди цитованим автором «Покоління X»

(Generation X: Tales for an Accelerated Culture, 1991). Роман отримав критичне схвалення, а сам письменник був визнаний голосом «покоління X» – покоління, яке було народжене протягом 1960–1979 років у тіні своїх батьків baby-boomers, тобто після демографічного вибуху. Представники покоління X не бачать перспектив, при цьому рутинна посада програміста (Дуглас Коупленд створив власний термін – McJobs) сприймається як дещо образливе. Вони перебувають у атмосфері неминучого ядерного апокаліпсису. Незважаючи на похмурий настрій тематики, автору вдалося створити гумористичний та оптимістичний характер творів. Герої піддають сумніву необґрунтоване існування та прагнуть знайти мету в житті, яке перенасичене складними технічними винаходами та матеріальними благами. Дуглас Коупленд досліджує екзистенціальні мотиви у творах «Доки подруга в комі», «Життя після Бога», «Планета шампуню», «Раби Майкрософта».

Джейсон Петус, критик та літературознавець, стверджує, що саме роман «Доки подруга в комі» засвідчує кінець доби постмодернізму. На його думку, єдиною дієвою формою сучасної літератури стає «нова відвертість, або антиіронія». Критик Джон Фрезер називає його «Керуаком свого покоління», а Женев'єва Сталтефорд вважає Коупленда «культовим письменником, який захищає інтереси невдоволених». Дж. П. Лейнсбері оцінює потужний стиль Коупленда, а про його роман «Покоління X» сказав, що письменникові вдалося охопити «широту і складність постмодерністського світу» [11; 12; 13]. Критики одноставно погоджуються, що письменник має величезний вплив та майстерну здатність виражати проблеми свого часу. Одночасно з його проникливим спостереженням реалій модерністського світу, критики захоплюються оригінальним дескриптивним стилем та особливістю зображень сучасної культури. Дуглас Коупленд не лише зображає масову культуру, але й створює новий культурний лексикон. Його унікальною рисою є захоплююча відвертість, яка вдало поєднується з універсальними темами та підходами до їх зображення [13].

Увага письменника загострена на дослідженні екзистенціальної свідомості та різних способах подолання внутрішньої кризи, співвіднесеної з глобальною кризою цивілізації, яка опиняється на межі рокового потрясіння (ядерний гриб) чи пережила його в минулому (мотив життя після кінця світу). Ганна Мережинська здійснила спробу систематизації характерних рис людини «Покоління X» у трактуванні Дугласа Коупленда. По-перше, при створенні образу героя була використана модель ініціації з елементами втечі (герої заперечують реальність шляхом добровільної ізоляції та ховаються у провінції у пошуках самовизначення, але релігійна тематика відсутня); по-друге, символом розвитку суспільства та долі людини є глухий кут (ніхто не має майбутнього, попереду лише ядерний гриб); по-третє, іксери сприймають реальність трагічно, символом розчарування стає пташка, яку обіцяв фотограф, але яка так і не з'явилася; по-четверте, у романі «Покоління X» кінець світу виявляється (на один день) фальшивою тривоною (герой помилково сприймає стовп торнадо за ядерний вибух). Центральним символом роману є атомний гриб. Усі образи та символи, які мають відношення до духовної вертикалі, мають язичницький характер: небо, сонце, птахи, квіти, вода [4; 192].

Герой роману «Життя після Бога» – тридцятирічний білий канадець з вищою освітою, розлучений, безробітний, який не може знайти місця у вирі життя. Alter ego самого письменника розуміє причину свого становища – він належить до покоління, яке виросло після Бога. Бог – синонім релігії, а релігія – елемент шкільної програми, метод психотерапії: сповідь відрізняється від психоаналізу лише формою платні. Але коли почалась епоха після Бога? У кого, як зазначається на банкнотах, вірять американці? Герой сприймає канадську реальність невіддільно від американської (його батько служив на американській військовій базі у Німеччині, та і сам Дуглас Коупленд часто був у відрядженні у США). Його сім'я зовсім не переймається питаннями віри, бо всі охоплені американською мрією та прагненням належати до середнього класу (будинки, басейн, дві машини). Дуглас Коупленд залишається вірним собі протягом усього роману – називає речі своїми іменами (такими, якими вони є насправді, а не такими, як вважає суспільство). Спочатку він робить це задля своєї доньки – казковим звірятам дає смішні прізвиська. Далі намагається спонтанно та фрагментарно працювати над собою – один за одним з'являються спогади з минулого, змальовуючи картину світу. Нелінійність мислення пояснює часову невідповідність та колажність окремих частин. Дитинство асоціюється у нього з телефонною будкою у бджолиному гнізді. Шкільні роки – це міська

повітряна тривога, до якої всім байдуже. Період розлучення та депресії – нічні кошмари про ядерні спалахи. Нічні жахи герой долає, створюючи вставні новели від імені людей, загинлих під час ядерної атаки. Новели мають спільну структуру і схожі на розповіді очевидців з програми 911. Страх ядерної бомби став останнім екзистенціальним досвідом, оскільки саме людство причетне до своєї загибелі, що є страшнішим за біблійний кінець світу. Світом керує хтось дуже схожий на сусіда чи, навіть, на самого себе [9].

Канадці на відміну від південних сусідів не мають на меті великих досягнень, вони «далекі» від так званої американської мрії. Їхня мета – виживання. Література Канади побудована на понятті духовного виживання, як зазначає Наталія Овчаренко. «Канадські письменники створили такого героя, який повністю відповідає канадській дійсності» [6; 25]. Герой роману «Життя після Бога» бере намет і ховається в лісі Західного Ванкувера, щоб повернутися до райського стану ембріона. Він – представник покоління вихованого без Бога, і тому зрозуміле прагнення героя пізнати його. На думку Наталії Овчаренко, звернення канадських письменників до старих норм релігійної моралі пояснюється прагненням канадців з'ясувати своє походження [6; 77].

Маргарет Етвуд розглядає ідентичність як образ – кліше, яке ґрунтується на певному історичному факті [10]. Таким образом є Північ, що виступає у романі типом світобачення. Дика природа – місце, «куди йдуть не вмирати, а відроджуватися», за словами Овчаренко.

Наприкінці 1990-х років ХХ століття виходить наступний роман «Доки подруга у комі», який став своєрідним закликком очистити землю для нової культури. Це соціальний роман, розповідь, яку Андреа Часовскі розглядає як подію, що належить нашому часово-просторовому сприйняттю. Текст твору – міфологічний, у ньому зображено народження та становлення героя, який прийшов, щоб змінити світ. У конструкції текст – дія – подія всі компоненти взаємопов'язані [7].

Роман починається розповіддю Джаред, привида та однокласника усіх героїв, з якими читач знайомиться пізніше. Джаред помер наприкінці 70-х років ХХ століття від лейкемії, яка раптово проявилася під час нещасного випадку, який стався на футбольному матчі. Саме він протягом перших 5 сторінок розповідає сюжетну лінію: Карен впаде у кому; її друг, з яким вона втратила цнотливість, буде головним оповідачем; після 18 років у комі Карен повернеться до життя, але тоді настане кінець світу; саме в цей момент знову з'явиться Джаред та закінчить розповідь. У першій частині книги автор дотримується стилю попередніх творів. Група шести друзів-школярів відвідує численні вечірки, катається на авто, говорить про майбутнє і вживає наркотики. Венді наполегливо працює, щоб стати успішним лікарем; Пем піклується про зовнішність і збирається стати моделлю; Гамільтон класичний ледар, а Лайнус геній техніки, якого більше зацікавляють машини, ніж живі істоти. Типовим героєм є Річард – безпорадний нахаба, який просто пасивно споглядає перебіг подій. Перша частина книги має один незвичний елемент – передчуття, що цей роман кардинально відрізняється від попередніх творів цього автора та знаменує новий виток у творчості автора. Карен одразу після втрати цнотливості зізнається, що її переслідують видіння жахливого майбутнього, і що вона написала таємного листа, який Річард має їй віддати через 24 години. Але цього не сталося – Карен впадає у кому на період 18 наступних років. Далі розкривається зміст попередніх подій: Карен вагітна і народжує доньку, яку виховує бабуся та час від часу тато. До кінця першої частини відчувається атмосфера роману «Покоління X»: герої живуть характерним для епохи життям, здавалося б, задоволені своїм становищем, але їх переслідує відчуття існування без сенсу та мети. Друга частина роману відкриває новий виток творчості автора. Карен прокидається і з жахом розуміє, що світ змінився і не на краще. Карен з ментальністю вісімнадцятирічної дівчини символізує наївність, яку її друзі давно втратили у цьому страшному світі. Вона не може зрозуміти захопленість друзів новинками техніки, мобільними телефонами чи ПК. Її стосунки з донькою напружені, бо її лякають витривалість і самонав'язані обов'язки жінок у сучасному світі. Жінки стали надто незалежними й водночас втратили багато вродженої жіночності. Пем і Гамільтон одружилися і стали наркоманами, Венді – самотня жінка, яка весь час проводить у лікарні, Річард відданий Карен. Якщо це життя – ціна за всі сучасні чудеса, то чи варто жити взагалі? Карен знову бачить видіння. Під час інтерв'ю на одному з каналів телебачення Карен підсвідомо заявляє, що наступного дня настане кінець світу. Так і сталося.

Весь світ помер уві сні: люди позасинали там, де перебували на той момент. Залишилися лише шестеро друзів та Меган, донька Карен, яка на той час була вже вагітною. Наступна частина роману зображує рік постапокаліптичного життя цих людей, які проводять дні, лежачи на дивані, харчуючись шкідливою їжею та переглядаючи сотні фільмів, при цьому єдиною для них проблемою стає факт, що за день до кінця світу хтось із померлих не встиг повернути в прокат третю частину «Хрещеного батька». У цей момент знову повертається Джаред, але цього разу він говорить з кожним окремо, повідомляючи криптичні послання, що кінець світу настав не просто так. Джаред показує злу сутність кожного з них і творить дива: Пем і Гамільтон виліковуються від наркотичної залежності, Карен одужує від посткоматичного стану і знову може рухатись, Венді, яка була все ще закохана в Джареда, вагітніє. Він дозволив Лайнусу, який все життя блукав по світу у пошуках істини, пізнати її, і повністю зцілює та наділяє геніальними здібностями доньку Меган, у якої була хвороба Дауна. Єдиною особою, яка не зазнала чудес, стає Річард, але йому нічого не потрібно. Нарешті Джаред повідомляє справжнє значення всіх подій – друзі мали пройти щось на зразок біблійного випробування, щоб довести людству вартість спасіння. Цей рік постапокаліптичного життя вони мусили провести в роздумах, переоцінити своє життя та мету існування людства у Всесвіті. Замість цього вони були цинічними, байдужими та апатичними і повністю провалили випробування. Їм надається ще один шанс, але цього разу вони будуть змушені подолати великі перешкоди. Вони всі повернуться у минуле до того моменту, коли Карен прокинулася, і кожен матиме своє призначення. Водночас ці умови перетворять їх на божевільних, які босоніж ідуть по тротуару, кидаються на перехожих і вважаються не сповна розуму. Карен принесе себе в жертву задля їхнього спасіння і знову повернеться у кому. Але якщо вони припинять бути допитливими, то негайно ж повернуться у це постапокаліптичне середовище назавжди, перетворять Ванкувер на своєрідне пекло і не матимуть можливості померти. Всі приймають ці умови, повертаючись у минуле до пробудження Карен. Раптово світ повертається.

Отже, Апокаліпсис у трактуванні Дугласа Коупленда має соціальний характер. Кінець світу – це результат діяльності самих людей, бо його причиною стає екологічна катастрофа та зміщення парадигми цінностей. Ця проблематика у творчості письменника еволюціонує. У першому романі «Покоління Х» ядерна катастрофа – лише видіння, в наступному романі «Життя після Бога» – спогад, а в романі «Доки подруга в комі» – реальна подія у містико-фантастичному сприйнятті героїв. При цьому, саме в останньому романі письменник знаходить відповідь на запитання: що робити? як подолати кризу? як змінити світ? Типовий герой проходить етап оновлення (модель ініціації), втікає від світу шляхом навмисної ізоляції та не бачить шляхів виходу із ситуації («Покоління Х»). На зміну запереченню реальності приходять повернення до вічних цінностей та окреслення варіантів подальшого розвитку («Доки подруга в комі»). Прагнення героїв пізнати Бога та поєднатися з природою трактується як пошуки національної ідентичності й самовизначення.

Література:

1. Дилигенский Г. Г. Конец истории или смена цивилизации / Герман Дилигенский // Вопросы философии. – 1991. – № 3. – С. 29–42.
2. Ежев П. С. Художественное своеобразие прозы М. Онтаадже: эволюция творчества : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.01.03 / Павел Сергеевич Ежев. – Нижний Новгород, 2003. – 20 с.
3. Лихина Н. Е. Актуальные проблемы современной русской литературы : Постмодернизм : [учеб. пособ.] / Наталья Лихина. – Калининград, 1997. – 59 с.
4. Мережинская А. Художественная парадигма переходной культурной эпохи. Русская проза 80–90-х годов XX века : [монографія] / Анна Мережинская. – К. : ИПЦ «Киевский университет», 2001. – 433 с.
5. Пестерев В. А. Постмодернизм и поэтика романа : Историко-литературные и теоретические аспекты : [учебно-методическое пособие] / В. А. Пестерев. – Волгоград : Издательство Волгоградского гос. ун-та, 2001. – 40 с.
6. Овчаренко Н. Ф. Канадський літературний канон на зламі століть / Наталія Федорівна Овчаренко. – К. : Вид-во гуманіт. л-ри, 2006. – 311 с.
7. Тернова Т. Сейчас намного позже, чем нам кажется / Татьяна Тернова // Подъем. – 2007. – № 6. – С. 141–153.

8. Часовські А. – Режим доступу : http://avtonom.org/lib/cult/couplend_rec.html
9. Копылова П. Прирожденные безбожники / Полина Копылова. – режим доступу : www.piterbook.spb.ru/2002/08/recenzii/book_03.shtml
10. Atwood M. *Survival: A Thematic Guide to Canadian Literature* / Margaret Atwood. – Toronto : Anansi, 1972. – 287 p.
11. Fraser John *Contemporary Literary Criticism* / John Fraser. – Режим доступу <http://www.enotes.com/contemporary-literary-criticism/coupland-douglas/john-fraser-essay-date-march-1994>
12. Lainsbury G. P. *Contemporary Literary Criticism* / G. P. Lainsbury. – Режим доступу : <http://www.enotes.com/contemporary-literary-criticism/coupland-douglas/g-p-lainsbury-essay-date-spring-1996>
13. Jukes Peter *Contemporary Literary Criticism* / Peter Jukes. – Режим доступу : <http://www.enotes.com/contemporary-literary-criticism/>
14. Coupland Douglas. *Girlfriend In a Coma*. – Harper Perennial, 2008. – 284 p.

Douglas Coupland's Works: the Problem of Apocalypse

The author of the article focuses on the problem of Apocalypse in the novels «Generation X», «Girlfriend in a Coma» and «Life After God» by a Canadian writer Douglas Coupland. The author seeks to examine the social nature of Apocalypse and its relation to the search of national identity reflected in these novels.

Вікторія Старцева (Черкаси)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТОНІ МОРРІСОН У ЗАХІДНІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ КРИТИЦІ

Своїм творчим внеском Тоні Моррісон (1931 р. н.) збагатила культуру Америки, вписавши афро-американську літературну парадигму в американський літературознавчий канон, висвітливши важливе значення афро-американської історії у процесі формування світоглядної концепції Сполучених Штатів. Завдяки своїй прозі, в основі якої лежить зображення національного африканського фольклору, Т. Моррісон змінює існуючі американські літературні канони, зображуючи згубний вплив міжрасових протиріч, опозиції «білих» та «інших», спроби домінування «білих» та придушення національної самосвідомості «інших» національностей. Ці нагальні теми, що піднімаються у романістиці Т. Моррісон, принесли міжнародне визнання письменниці.

Серед численних нагород письменниці – медаль Національного Книжкового Фонду за видатний внесок в американську літературу. Найзнаменитіший роман Т. Моррісон «Улюблена» (*Beloved*, 1987), її перший бестселер, нагороджений Пулітцерівською, а потім і Нобелівською преміями. Т. Моррісон давно визнана класиком американської літератури. Її твори глибокі за змістом, у них підняті серйозні проблеми афро-американського населення США. Книги письменниці не можна зарахувати до легкого читання, проте вони популярні у всьому світі. Т. Моррісон бере активну участь у феміністичному русі, виступає на негритянських конгресах.

Дослідженням творчості Т. Моррісон займаються західні літературознавці, такі як Джон Н. Дювал, М. Г. Гендерсон, Ф. Пейдж, Т Харріс та російські – В. Бошняк, І. В. Гусарова, М. Зав'ялова, Г. Злобін, М. Р. Коппард, О. Пахомов, О. В. Піскун, Ю. Стулов тощо. У вітчизняному літературознавстві вивчення творчості письменниці займаються Т. М. Денисова, С. А. Пухната. Творчий доробок письменниці розглядається вітчизняними літературними критиками здебільшого лише у гендерному аспекті. Але у вітчизняному літературознавстві, на відміну від зарубіжного, методологічна база дослідження творчості Т. Моррісон є недостатньо окресленою, а основні критичні підходи вивчення творчої спадщини письменниці взагалі залишаються не класифікованими, чим і визначається актуальність запропонованої статті.